

УДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Тягнирядно Є.В., професор кафедри українознавства ОДУВС, к.пед.н., доцент

Духовне оновлення нашої держави та процес демократизації суспільства передбачають створення сприятливих умов для утвердження атмосфери творчості, багатогранного розвитку особистості, вияву її обдарованості. Важливим завданням сучасного вишу є формування інтелектуальної еліти українського суспільства, де його пріоритетним завданням стає всебічний розвиток курсантів, зокрема творчих здібностей.

Одним із перших кроків на шляху до його вирішення є забезпечення належного рівня усного й писемного мовлення майбутніх фахівців. Основна ціль занять із дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» в Одеському державному університеті внутрішніх справ полягає в підвищенні професійного рівня мовленнєвої культури курсантів, збагаченні їхнього словникового запасу професійною лексикою, засвоєнні загальнозживаної та наукової термінологічної лексики, укладанні документації державною мовою тощо.

Зважаючи на той факт, що населення південного регіону України є багатомовним, а російська мова активно в галузях виробництва, важливо, щоб майбутні фахівці не лише опанували українську лексику та граматику, а й думали українською. Тому нами надаються переваги особистісно-орієнтованому підходу до навчання, який уможливує вибір форм і методів, фокусуючись на тому, хто навчається. Ефективним та актуальним на заняттях дисципліни «Украї-

нська мова за професійним спрямуванням» є поєднання різних інтерактивних технологій та міжпредметна інтеграція, що посилює інтерес до навчання в цілому і до вивчення дисципліни зокрема, а також розвиває творче продуктивне мислення, учить культурі спілкування, поліпшує міжособистісні взаємини, збагачує словниковий запас у межах професійного розвитку, допомагає в адекватному використанні лексем, формує повагу до мови та любов до вітчизняної культури. Будь-яка тема з дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» розглядається на основі юридичної термінології. Значна увага приділяється роботі з професійно-орієнтованими текстами, використовується вузькоспеціальна література. Завдання для текстів є різноманітними.

Практичні заняття передбачають колективну й індивідуальну форму роботи, використовується робота із термінологічними словниками. Здебільшого курсанти відчують потребу в тлумачному словнику, приділяють увагу орфоепічним, лексичним та граматичним нормам сучасної української літературної мови. Дослідження фахової лексики є надзвичайно цікавим явищем, тому на заняттях майбутні правоохоронці аналізують лексичні помилки, допущені при перекладі професійних текстів. Пошуковим методом визначається, що у професійній лексиці найпоширеніші такі лексичні помилки:

1. Порушення акцентуаційних норм. Це може бути наголошення на корені: діяти – діяння, вв'озити – вв'озення, вв'одити – вв'одення, бронюв'іти – бронюв'іння, пізн'іти – пізн'іння.

2. Тавтологія – повторення однокорених слів: розповісти свою автобіографію, динамічна трансформація, найбільш оптимальний, словниковий багаж слів.

3. Вживання зайвих слів без певної стилістичної мети: вільна вакансія, гарантування безпеки, у травні місяці.

4. Паронімія – розрізнення значень слів задля введення їх до контексту: кордон, межа, границя, грань; область, галузь, сфера. Згідно з «Російсько-українським словником», російське слово «личный» перекладається українською мовою як «особовий» і «особистий».

5. Невміння враховувати стилістичне (емоційне) забарвлення слова (фрази) в контексті. Особливо багато помилок допускається при перекладі з російської слів, що мають декілька варіантів перекладу. Певна увага приділяється популярному на сьогоднішній день комп'ютерному перекладу, який досить часто подає неточний вибір слова. Наприклад: вище утворення – з рос. высшее образование, цікаве міроприємство – з рос. интересное мероприятие, залізнодорожній технікум – з рос. железнодорожный техникум.

6. Серед відступів від літературних норм на рівні лексики впадають в око передусім незасвоєні, невмотивовані русизми: безнаказаний, замість безкарний; безопасний, замість безпечний; виновник, замість винуватець.

7. У професійній лексиці часто вживаються слова-кальки з російської мови, що є наслідком недостатнього опанування лексичних норм, невмілого використання синонімів тощо. Наприклад, головний – основний.

Головний – 1) прикметник від голова: головний біль, головний убір; 2) найважливіший, найсуттєвіший: головний зміст (метод, напрям, підсумок, показник, представник, приз); головна мета (перешкода, порада, причина, тенденція, умова); головне джерело (завдання, питання); 3) який перебуває в центрі чогось: головний вхід (корпус [університету], під'їзд); головна дорога; 4) який очолює що-небудь, старший над кимось тощо: головний інженер; головне підприємство/управління.

Основний – вживається зі словами: основний засіб (закон, зміст, колектив, мотив, напрям, показник, факт, фонд); основна група (маса, причина, робота, споруда, умова); основне виробництво (завдання, значення, питання).

Основною на заняттях є робота з науковими фаховими текстами, де контекст звужує значення слова. Тематика наукового тексту, його комунікативні завдання, коло фахівців, на яких він розрахований, створюють передумови значно вищої передбачуваності лексичних одиниць, ніж в інших стилях. А чим вищий ефект передбачуваності, тим менше умов для появи несподіваних, яскравих слововживань, а отже, і стилістичного ефекту. Тому тут вибираються загальноживані нейтральні слова, у яких спеціально організований контекст начебто «відсікає» всі наявні в цього слова багатоманітні й багатопланові зв'язки.

Отже, для вдосконалення мовленнєвої та лексичної компетентності майбутнього фахівця та успішного засвоєння дисципліни основним є створення комфортних умов навчання, за яких кожен курсант відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність. Пропоновані завдання під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» потребують активної пізнавальної діяльності, сприяють розвитку уваги, пам'яті, креативного мислення, а головне – свідомому засвоєнню термінів, що в подальшому забезпечить ефективне формування термінологічної компетентності.

Література:

1. Дорошенко Т.С. Словник труднощів української мови. – Х.: Торсінг плюс, 2010. – 416 с.
2. Гладіна Г.І., Сеніна В.К. Питання мовленнєвої культури та стилістики. – К.: Факт, 1997. – 160 с.
3. Токарська А.С. Довідник з фахового мовлення для працівників правоохоронних органів. – Львів, 1999. – 80 с.